

HRVATSKOGLAGOLJSKI PADOVANSKI BREVIJAR

Josip TANDARIĆ, Zagreb

Posljednjih je godina pronađeno nekoliko dosad nepoznatih hrvatskoglagoljskih brevijara. Najprije je u Vatikanskoj biblioteci među latinskim kodeksima otkriven brevijar Vat. Slavo 19,¹ zatim je, također u Rimu, u privatnom posjedu, otkriven brevijar popa Mavra,² a naskoro poslije toga i brevijar u Medicejsko-laurenzianskoj biblioteci u Firenzi.³ Za povijest hrvatskoglagoljskoga brevijara značajno je i nekoliko fragmenata brevijara (güssinški, livanjski, pa emauski odlomak psaltira)⁴ kao i brevijarski dio pariškog Code Slave 73.⁵ Ovom popisu novootkrivenih brevijarskih tekstova danas možemo pribrojiti još j e d a n brevijar, opet iz Italije. Kodeks je pred nekoliko godina kupljen kod nekog antikvara u Veneciji, a danas je vlasništvo Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Padovi (Institut za slavensku filologiju).⁶ Kao što će biti vidljivo iz pregleda sadržaja, kodeks je dosta oštećen i neće, na žalost, dati onoliko

¹ M. Japundžić, Glagoljski brevijar iz godine 1465. (Vaticano — Slavo 19). Radovi Staroslavenskog instituta, knj. 2, 1955, str. 155—191.

² M. Pantelić, Glagoljski brevijar popa Mavra iz godine 1460. Slovo 15—16, str. 94—149.

³ V. J. Gajdoš, Medicejský glagoský kódeks. Slavia, ročník XXXV, Prag 1966, str. 36—56.

⁴ G. Birkfellner, Das Güssinger glagolitische Brevierfragment. Wiener slavistisches Jahrbuch, XII, str. 67—110. J. Hamm, Datiranje glagoljskih tekstova. Radovi Staroslavenskog instituta, knj. 1, Zagreb 1952, str. 1—77; J. Kurz, O nově nalezeném emauzském chrvátskohlaholském zlomku žaltáře. Slavia XXII (1953), str. 81—104.

⁵ M. Tadin, Recueil glagolitique croate de 1375. Revue des études slaves, 31 (1954), str. 21—32. — Općenit osvrt na glagoljske rukopise otkrivene do 1969. napisala je I. Mulc, Novootkriveni hrvatski glagoljski spomenici. Slovo 21, str. 388—397.

⁶ Za različite usluge oko proučavanja ovoga kodeksa, osobito za moga boravka u Padovi, ponovno iskreno zahvaljujem prof. N. Radovichu, direktoru Instituta za slavensku filologiju Sveučilišta u Padovi.

tekstualnih podataka koliko bismo po njegovu opsegu mogli očekivati. Usprkos tome odlučili smo se za detaljniji pregled sadržaja negoli što se to redovito činilo pri bibliografskom opisu brevijara. Smatramo naime da se danas u opisu pojedinih liturgijskih kodeksa ne smije pružiti manje obavijesti negoli ih daju npr. Štefanićevi opisi glagoljskih rukopisa. Pri bibliografskom opisu brevijara na početku stoljeća Josip Vajs je donosio samo pregled biblijskih čitanja, a drugi su podaci svedeni na najmanju moguću mjeru (usp. J. Vajs, *Nejstarši breviář hrvatsko-hlaholský*, V Praze 1910, str. XIV—CVIII i 30—35). Bilo je to u skladu s tadanjim stupnjem poznavanja hrvatskoglagojskih kodeksa i uopće sa stavom prema njima: njihova je vrijednost bila — bar u prvom redu — u tome što su u biblijskim odlomcima dosta često sačuvali najstariju redakciju slavenskoga biblijskog prijevoda. Ta njihova osobina svakako je vrlo značajna pa i danas privlači pažnju istraživača kao i na početku stoljeća (usp. J. Vrana, *Najstariji hrvatski glagoljski evanđelistar*. SANU, posebna izdanja knj. 484, *Odeljenja jezika i književnosti*, knj. 24. Beograd 1975. vidi prikaz na str. 198—203). Ali za nas nisu manje značajni ni mlađi prijevodi biblijskih čitanja (na njihove literarne karakteristike upozorio je u svojim istraživanjima prof. J. Hamm). Ostali, nebiblijski tekstovi liturgijskih knjiga, uz rijetke izuzetke (npr. *Legenda o sv. Václavu*, odlomci iz *Života Konstantinova*) pretežno su neistraženi.

Ali i ti nebiblijski tekstovi za nas su veoma važni. Otkrivaju nam s jedne strane putove kojima su različiti srednjovjekovni tekstovi dolazili k nama, s druge strane govore nam o međusobnoj povezanosti, o vezama i strujanjima na našem tlu. A kad su u pitanju hrvatskoglagojski brevijari, moramo uočiti da o njihovim međusobnim odnosima ne znamo ni izdaleka onoliko koliko znademo o misalima. I ovdje se nazrijevaju, sudeći bar po biblijskim tekstovima,⁷ dvije osnovne skupine rukopisa, nešto slično kao što je slučaj s misalima, ali od određenijih sudova još smo daleko. I konačno, ovi su nam tekstovi dragocjeni kao filološka građa. Jedan naime njihov dio (neke homilije, legende, himni) mogao je biti naslijeđen iz ranijih razdoblja i kasnije kod nas samo prepisivan, no velik dio te građe preveden je kod nas nakon liturgijske reforme u XIII. st., pa odražava poznavanje crkvenoslavenskog jezika i njegovih normi

⁷ J. Vajs, *Nejstarši breviář hrvatsko-hlaholský*. V Praze 1910, str. 39; J. Hamm, *Varijante u prijepisima hrvatskih glagoljaša*, *Slovo* 2, str. 17; isti, *Judita u hrvatskim glagoljskim brevijarima*. Radovi Staroslavenskog instituta, knj. 2, str. 122.

kod prevodilaca.⁸ Odlučili smo stoga da u ovom prikazu novootkrivenog Padovanskog brevijara upozorimo na sve značajnije tekstove, dakle i na sermone, homilije i himne, a ne samo na biblijske perikope; upozoravamo također na skupine antifona, dok je za redovite antifone, npr. uz *Benedictus* i *Magnificat*, jasno gdje im je mjesto, pa to izostavljamo jer bi popis bio nepregledan. U obradi homilijara nije se ovom zgodom moglo ići predaleko (cjelovitija i svestranija obrada homiletskog sastava temporala i ovog i drugih kodeksa i fragmenata predviđena je za posebnu radnju); zato je u vezi s homilijarom upozoreno samo na slaganje s Rimskim brevijarom tridentske redakcije, jer je taj izbor tekstova lako pristupačan, i — što je za proučavanje hrvatskoglagoljskog homilijara daleko važnije — na slaganje s Rimskim brevijarom tiskanim u Veneciji 1521. Premda slaganje u izboru homilija s ovim latinskim brevijarom nije potpuno, razmimoilaženja su vrlo malena, gotovo neznatna u usporedbi s drugim poznatim mi latinskim brevijarima, pa neki daleki rukopisni predložak ovoga tiskanog latinskog brevijara možemo smatrati uzorom prema kojem je priređen glagoljski brevijar »po zakonu Rimskoga dvora«, odnosno izvornikom prema kome je nastao hrvatskoglagoljski prijevod homilija.⁹

1. Opis kodeksa i pregled sadržaja

Padovanski brevijar ima 308 pergamenih listova. Na početku nedostaju vjerojatno dva lista, a na kraju kodeksa možda nešto više (na 1. 308 počinju čitanja iz proroka Joela; nedostaju dakle *Prophetæ minores*). I tijekom kodeksa na nekoliko mjesta nedostaju jedan ili dva lista (v. pregled sadržaja). Veličina je listova 14 × 21,5 cm. Kodeks je u posljednje vrijeme restauriran i uvezan u tvrdi kožni uvez. Prigodom restauracije dodan je po jedan list na početku i na kraju kodeksa, a isto tako pokrpani su oštećeni listovi. O restauraciji nalazimo i dvije naljepnice na unutarnjoj strani korica. Na jednoj je otisnuto: »Restauro effettuato a cura ed a

⁸ usp. J. Tandarić, *Hrvatski glagoljaši i staroslavenski jezik*. Istra 14 (1976), 1, str. 14—18.

⁹ »Formiranje ovih osnovnih knjiga hrvatskog glagolizma (plenarnog misala i brevijara, op. J. T.) smatram stoga ključnim problemom u procesu evolucije našeg glagolizma, bilo za osvjetljenje mlađeg bilo starijeg razdoblja. Tu je važan zadatak naše znanosti, a mi smo dosad na njemu vrlo malo uradili, premda se tu kriju rješenja raznih pitanja iz naše kulturne historije«. Vj. Štefanić, *Determinante hrvatskog glagolizma*. Slovo 21, str. 25.

spese della Soprintendenza Bibliografica per il Veneto Orientale e la Venezia Giulia. Venezia»; na drugoj: »Restauro del libro. Benedittini S. Giorgio M Venezia«. Vlaga je tako oštetila brevijar da je tekst djelomično ispran; općenito se može reći da je na prvih stotinu listova teško čitljiv ili nečitljiv stupac uz vanjski rub lista.

Bilježaka koje bi nam dale kakav podatak o starini ili podrijetlu kodeksa nema. Ono nekoliko imena što ih je zabilježeno potpisi su onih koji su se brevijarom služili ili pak onih kojima je brevijar naprosto dospio u ruke. Nalazimo tako na l. 61^v na dnu: *To pisa žakan Ivan Ostrogović*; između stupaca: *To pisah*; na l. 77^v između stupaca: *pop' Mihovil' Kovačić*; na l. 112^r na dnu: *To pisa Barić [Ostrogović?]*, na l. 113^r na dnu: *To pisa Barić Ostrogović*. Ostali pokušaji da se nešto napiše nisu vrijedni spomena jer je napisano samo po nekoliko slova [*To pisa*]; jedino je na l. 120 na dnu napisano nešto više, ali osim početka *Bože* drugo je nečitljivo (istrto).¹⁰

S obzirom na sadržaj kodeks obuhvaća proprium de tempore. Budući da početak nije sačuvan, ne znamo kako je ovaj kodeks nazvao prepisivač. Sadržajno istovjetni I. vrbnički brevijar ima u incipitu naziv *matutinal* (»Počenet' čin matotinala po zakonu rim'skomu«).¹¹ U pregledu sadržaja, nakon oznake lista i stupca (arapska brojka i slova *a, b, c, d*), na uobičajen način bilježimo biblijske perikope. Homiletski su tekstovi navedeni tako da je najprije naznačeno da li je riječ o slovu (= slovo) ili homiliji (= hom.), zatim je skraćeno navedeno ime autora (Aug. = Augustin, Ambr. = Ambrozije, Bed. = Beda Časni, Jer. = Jeronim, Iv. Zlat. = Ivan Zlatousti, Orig. = Origen i Leon). Na ovome mjestu, iz razumljivih razloga, ne ulazimo dublje u pitanje autorstva pojedinih homilija, već navodimo ime koje se nalazi u brevijarima. Uz homilije u zagradi navodimo i evanđeoski tekst na koji se homilija odnosi. Upozoravamo osim toga na slaganje u izboru homilije *Breviarium de Camera secundum morem S. Romane Ecclesie ... Impressum Venetiis, in Aedibus Gregorii de Gregoriis. MDXXI* (mikrofilm u Institutu za filologiju i folkloristiku, Staroslavenski zavod »Svetozar Ritig«, kratica BRV) i u Rimskom brevijaru tridentske redakcije

¹⁰ Prezime Ostrogović poznato je na Krku, u Vrbniku i Dobrinju; usp. Štefanić, *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije*, II. Zagreb 1970, str. 216 i 251. *Leksik prezimena SR Hrvatske*. Institut za jezik i Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1976, bilježi najveći broj nosilaca prezimena Ostrogović u Vrbniku i Omišlju.

¹¹ usp. V a j s, *Nejstarši breviář*, str. 2.

(kratica BR). Da bi se izbjegle mnogobrojne zagrade, imena dana i blagdana donosimo redovito u prijevodu. Isto vrijedi i za nazive dijelova oficija, kad je to potrebno. U uglatim zagradama nalaze se nazivi blagdana koje pretpostavljamo (kad nedostaje list ili je nečitljiv); ako se u uglatim zagradama nalazi incipit ili dio incipita nekog himna ili homilije, tekst je rekonstruiran prema I. vrbničkom brevijaru. U oblim zagradama razriješene su kratice. Ostalo će iz samoga teksta biti jasno.

- 1a [Prva nedjelja došašća]. Tekst počinje: [? *pred olt*]arem' re-kuć'. *P(o)v(e)li G(ospod)i bl(agoslo)v(i)ti*. Zatim slijede održenja i blagoslovi prije čitanja na matutinu. (Na izgubljenim listovima trebale su se nalaziti vespere pred prvu nedjelju došašća, vjerojatno nepromjenjivi dio kompletorija, a od matutina invitorij i himan.)
- 1c Is 1, 1—8 (dalje nečitljivo 2 b i 2 c).
- 2c Slovo. Leon. [*S(ve)tago i željetnago sl(a)v(n)ago i edinogo prazdnika*]. BRV.
- 3c Hom. Grg. (Lk 21, 25) [*G(ospod)ъ toli izbavitelъ naš'*]. BR.
- 4b Laude, nečitljivo.
- 4d *Kъ прѣмѣ imna Juže svѣta*.
- 5a *K t(e)rc(ě) imn(a) Nine s(ve)ti*.
- 5b oštećeno, na dnu početak himna za nonu: *Rěči B(ož)e*.
- 5c oštećeno, a pri dnu: *K v(e)č(e)rni*.
- 5d Ponedjeljak. Jer 31,31—32.

L a k u n a.

- 6a [Treća nedjelja adventa]: *Kršćenie pokuěniě. vъ otpušćenie grěh(o)vъ . . .*« nastavak hom. Grg (Iv 1, 10); u I. vrb. brevijaru hom. počinje: *Prišbŕstie g(ospo)d'skago prop(o)vědaniě*.
- 7d *An(tipon)i vekši k V(e)ličit*.
- 8c Ponedjeljak, Is 44,21—26; 43,1—3, 4—6
- 9c Utorak, Is 28, 14—22.
- 10d Kvatrena srijeda. Hom. Bed. (Lk 1, 26) *Početkъ n(a)š(e)go izb(a)vleniě*.
- 12a Četvrtak, Is 5, 18—29; 6, 5—6.

L a k u n a; manjka dio oficija u četvrtak i cijeli oficij kvatrenoga petka;

- 13a [Kvatrena subota] Hom. Grg. (Lk 3, 1) *Izb(a)vitela n(a)š(e)go přěd'tečъ*. BRV, BR.
- 14b Četvrta nedjelja došašća. Is 18, 7—19,3; 19, 3—8; 19, 11—12; 14, 12. Slovo Aug. *Vas' ubo nadhoždju o Ijuděi*. BRV. Hom. od jučerašnje subote (*»išči v s(o)b(o)tu v'čeranju«*).

- 16d *V proste dni. Srijeda. Is 45, 18—26; 4, 2—4. Četvrtak. Is 4, 5—6; 5, 1—4, 5—7 (?). [Subota] Jer 32, 37—38, 39—40, 41—42.*
- 17b *Na večerě Roždstva H(r̄bsto)va. Hom. Orig. (Mt 1, 18) Egda obručena bě M(a)riě. BRV — Na vesperama himan H(rst)e izb(a)v(i)telju vsěh.*
- 20b [Božić] *Is 9, 1—4, 4—7; 40, 1—6; 52, 1—5. Slovo Leon. Spasitel̄ naš̄ vzljubleni d(̄v)n(̄v)s' rožden' est'. BRV. — Hom. Grg. (Lk 2, 1) V̄zvěšćaem' vam' bratie milěiša. BRV, BR. Hom. Ambr. (Lk 2, 15) Roždenim' vistinu v̄ Vitlěomě G(ospode)m̄ sp(a)s(i)t(e)lem'. Hom. Bed. (Iv 1, 1) Zane ěko vrěmen'noe hodataě b(o)žič.*
- 25d *Laude, himan [Ot] slnčnago vs[toka].*
- 26c *Sveti Stjepan. Dj 6, 1—10; 7, 54—60. Slovo Aug. Bratie vzljublena včerašni d(̄v)n̄v̄ č̄stihom. BRV. — Hom. Jer. (Mt 23, 34) Slišahom bratie milěiša. (BRV, BR?).*
- 30a *Sveti Ivan Ev.; apokrifna čítanja: Drugo progonenie po Nerone kr'st'ěnom' Domen'tiěn' v'zdviže (6 lekcija). Hom. Bed. (Iv 21, 19) Čtenie s(ve)t(a)go ev(an)j(e)liě eže nam̄ čteno est'.*
- 34a *Nevina dječica. Slovo Aug. D(̄v)n(̄v)s brat(ie) vzljublena rožd'stvo oněh' [mladěn̄c̄v̄ č̄bstim] BRV, BR. Hom. Bed. (Mt 2, 13) [Egda po]jět' otroče i m[at]jer' ego. BRV, BR.*
- 37a *Sveti Toma, muč., Slavnago mučenika Tomasa bratie milěiša (9 lekcija), BRV.*
- 38d *Kroz božičnu oktavu. Slovo Aug. D(̄v)n(̄v)s brat(ie) vzljublena. BRV. Slovo Aug. Čistěišee d(ě)vi M(a)rie črěvo.*
- 40c *Nedjelja kroz oktavu Božiča. Slovo Leon. Ishodit ubo vzljubleni mnogo sviše. BRV, BR. Hom. Orig. (Lk 2, 33) Z'berěm' v' edino siě vsa. BRV.*
- 42c *Na večerě s(ve)t(a)go Selvestra. Vespere. Na matutinu čítanja: Konstentín c(ěsa)r̄v̄ mornakiju udrže (9 lekcija). BRV.*
- 44b *Na v(e)č(e)rě [obre]zaniě H(r̄bsto)va; vespere. Na matutinu Slovo Leon. Prazdnika d(̄v)n(̄v)šn(a)go v'zljubleni řesn(a)go č'stitela. BRV, BR. Hom. Aug. Čto est' sie br(a)t(i)e milěiša eže osmi d(̄v)n̄v̄. BRV. (Lk 2, 21)*
- 48c *Na večere Ef(i)fanie. Slovo Aug. Slišaste bra[ti]e dra]gaě kim' z(a)k(o)n(o)m' nam'. BRV. Slovo Aug. Vrěmenno po plti s(i)na božič. BRV. Hom. Jer. (Mt 2, 19) Ot sego města rozuměem' ne samogo Iruda umr'vša. BRV, BR. Vespere, himan: Vraže Irude.*
- 50d *Na Ef(i)faniju na jutrní. Is 55, 1—4; 60, 1—6 (?); 61, 10—11; 62, 1—3; Slovo Aug. K porodu d(ě)v(i)č(̄v)sk(o)mu BRV. Hom. Grg. (Mt 2, 1) V sem' vistinu br(a)t(ie) milěiša čt(e)ni BRV. BR. — Im(a)n' Vraže. I gl(agol)et se t'kmo d(̄v)n(̄v)s̄v̄ na mat(utini) siě imna. zač' meju okt(a)bu gl(agol)et se na mat(utini) imn. Porodila est otrokovic[a] v sěně ležati tr'pě. i raduet se lik. Slava t(e)bě G(ospod)ji iže ěvil se.*

- 55c *Meju okt(a)bu. Slovo Aug. Onom' dnem' čvstihom'. BRV. Slovo Leon. Čvščenim' bliznim' dnem'. BRV, BR.*
- 58 *Meju oktabu čti ot omilie s(ve)t(a)go Grěg(o)ra papi čti 9 l(e)kcii. Hom. Grg. Vlsvi rěsně t'miěnb suće. BRV, BR.*
- 59d Antifone za Veličit kroz oktavu.
- 60c Nedjelja kroz oktavu. Slovo Leon. *Pravdno i razumno. BRV, BR. Hom. Orig. (Lk 2, 42) Otrokb Is(us)b rastěěše. BRV.*
- 62d *Nb okt(a)bu Ef(i)ff(a)nie jutrn(a). Slovo Ambr. Ev(a)n(j)e lsko pisanie vzbvěščaet'. BRV. Hom. Aug. (Iv 1, 29) Niktože k sebě da priložit' i rečet'. BRV. Na laudama himan Nekosnena neznaema muža (samo incipit!).*
- 65b Prva sobota po oktavi Epifanije. Vespere, himan: *O s(vě)te b(la)ž(e)na (samo incipit!).*
- 65c Suffragia; 65d rubrike.
- 66b Nedjelja druga po Epifaniji. Matutin, himan: *Prvi d(č)nb. Rim 1, 1—32; 2, 1—4; Hom. Aug. (Iv 2, 1) Pride G(ospod)b B(og)b n(a)šb da dast' n(a)mb. BRV. Laude, himan Věčni tvari tvorče; vespere, himan S(vě)tu tvorče bl(a)gi.*
- 71a Ponedjeljak. Matutin, himan *Snom' n(a)sićeni; Rim 2, 5—26. Laude, himan: Sv'těnie sl(a)vi o(tč)če; vespere, himan Neizměrni [nebeski s]zdatelju.*
- 73d Utorak. Matutin, himan *Pričestnikb otč(č)skie světlosti. Rim 2, 27—29; 3, 1—18. Laude, himan: Peteh' [dnevni] vzbvěstitelb. Početak vespera.*

L a k u n a.

- 75a [Srijeda, matutin, nastavlja se] Rim 4, 2—12. Laude, himan *N[oč i] tmi i mgli. Vespere, himan Neb(e)ski B(ož)e pres(ve)ti.*
- 75d Četvrtak. Matutin, himan *Noč t'mn(a)go děniě. Rim 4, 12—25; 5, 1—5. Laude, himan Se světlost' vstaet' zlatnaě. Vespere, himan Veliki B(ož)e silni.*
- 77d Petak. Matutin, himan *Ti troice ed(i)nstvo. Rim 5, 6—21; 6, 1—17. Laude, himan V[ěčnaě] n(e)b(e)ska sl(a)v[a]. Vespere, himan Sbzdat(e)lju č(lovečb)ski B(ož)e.*
- 80a Subota. Matutin, himan *Preveliki m(i)l(o)sti B(ož)e. Rim 6, 18—23; 7, 1—18. Laude, himan Zora juže blšćit. V(e)č(e)rni... k(a)p(i)t(u)l imni i b(e)r(a)š an(tipo)n' gl(ago)ljut se ěko i v' minuvšuju s(o)b(o)tu.*
- 82a Treća nedjelja po Epifaniji. 1 Kor 1, 1—31; 2, 1—5. Hom. Orig. (Mt 8, 1) *Učěcu G(ospod)u na gorě. BRV.*

L a k u n a.

- 84a [Srijeda, nastaviija se] 1 Kor 3, 12—13.
- 84a Četvrtak. 1 Kor 3, 14—23; 4, 1—7.
- 84c Petak. 1 Kor 4, 8—18.

- 85 Sačuvani su samo stupci *a* i *d*, 5—10 mm; na stupcu *a* nastavlja se 1 Kor 4, 19—21; na stupcu *d* nastavlja se Hom. Orig. (Mt 8, 23) (Incipit, prema I. vrb. brev.: *Všvd'sim' vistinu G(os-pode)mъ v korabl'*, BRV, za četvrtu nedjelju po Epifaniji. Završetak na 1. 86a. — V. list 144).
- 86b *V proste dni*. Ponedjeljak. 2 Kor 2, 3—10.
Utorak. 2 Kor 2, 10—17; 3, 1 (prekida se tekst).

L a k u n a, samo dio odrezanog lista bez teksta.

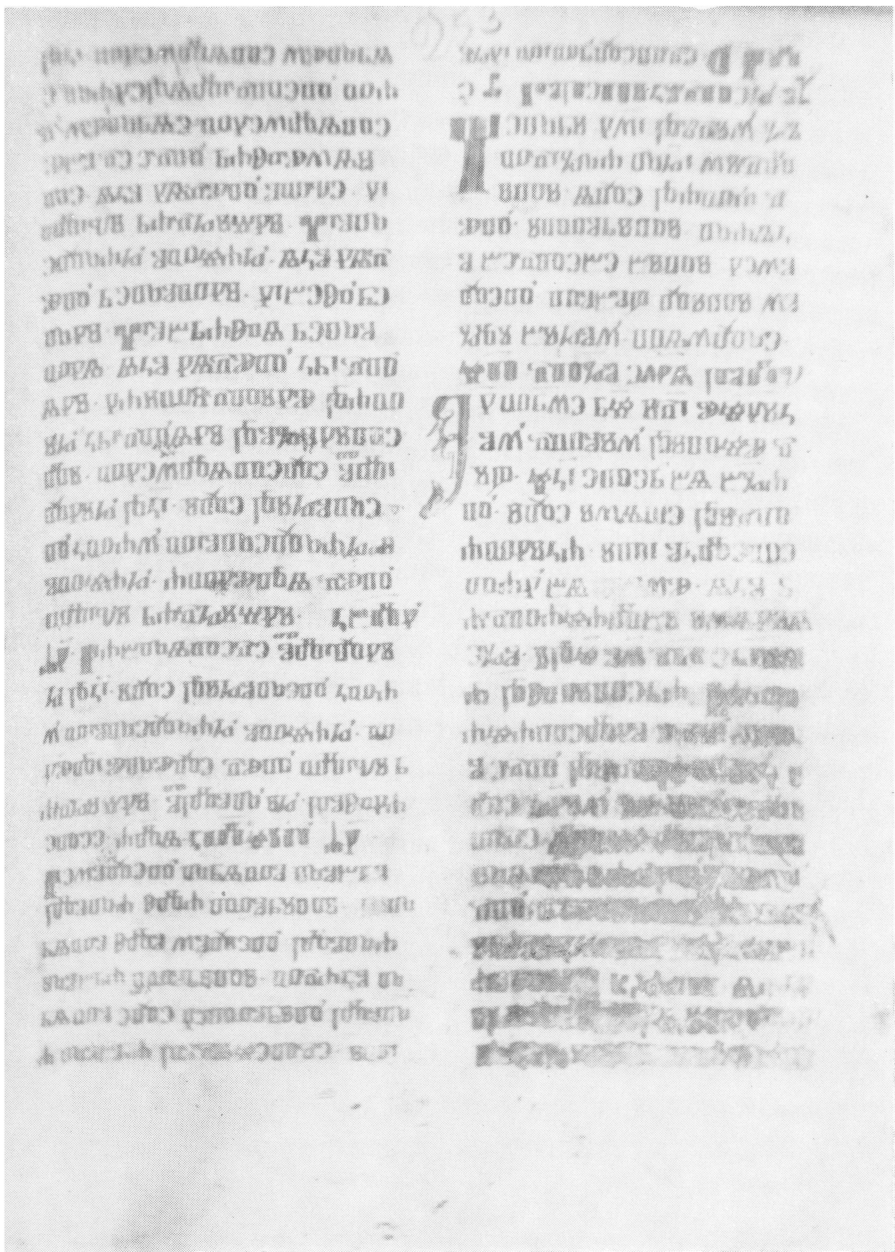
- 87a [Petak, nastavlja se] 2 Kor 4, 10—12.
Subota. 2 Kor 4, 13—18; 5, 1—4.
- 87b Nedjelja peta po Epifaniji. Gal 1, 1—12. *G(a)l(a)tom prv(a) (!)*.

L a k u n a.

- 88a Nastavlja se hom. Aug. (Mt 13, 24): *plěveli mnet' se ěko slama ...* (Incipit prema I. vrb. brev.: *Ěgda lěnost vzdajut' přě-požiti crkve*, BRV, BR).
- 88b *V proste dni*. Ponedjeljak. Gal. 2, 6—15.
- 88d Utorak. Gal 2, 16—21; 3, 1.
- 89a Srijeda. Gal 3, 2—12.
- 89c Četvrtak. Gal 3, 13—20.
- 89d Petak. Gal 3, 21—23 (prekida se tekst).

L a k u n a.

- 90a Nedjelja sedamdesetnica. Gen 1, 1—23. Hom. Grg. (Mt 20, 1) *Vъ ispravlenie svoe mnoga glagolaniě*.
- 93c *N(e)d(ě)le přěd mesopustom*. Gen 5, 31; 6, 1—22; 7, 1—6. Hom. Grg. (Lk 8, 4) *Čtenie s(ve)t(a)go ev(a)n(ě)l(i)ě eže nine slišaste istlĕkovaniě ne trěbuet'*. BRV, BR.
- 96d *N(e)d(ě)le mesopustne*. Gen 12, 1—4; 5—6, 7—8; 10 i dalje — slobodan prijevod; 13, 12—13. Hom. Grg. (Lk 18, 31) *Izbavitel' n(a)šъ bratie milěiša prosmotrae o svoei mucě i semrti*. BRV, BR.
- 99d Litanije svih svetih.
- 102a [Četvrtak]. Završetak hom. Grg. (Mt 8, 5) (Prema I. vrb. brev. incipit: *Viiimo ašće ot raba svtnikova*. BRV, BR).
- 102a Petak. Hom. Orig. (Mt 5, 43) *Ěkože siě zap(o)v(ě)db dana oněm' bila est'*. BRV.
- 102d Subota. Hom. Bed. (Mk 6, 47) *I egda otpusti e otide na goru sam'*. BRV. Na vesperama himan *Sliši bl(a)gi tvorče*.
- 103d Nedjelja prva posta. Matutin, himan *Ot zakona višnago naučeni*. 2 Kor 6, 1—18. Slovo Aug. *S(ve)tih' četirideseti čisla*. BRV. Hom. Grg. (Mt 4, 1) *Raspačati se ot eterih obikaet'*. Laude, himan *Juže H(rĕst)e slŕnce pravdnoe*. Vespere, himan *H(rĕst)je sp(a)sitelju vseh'*.

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
T ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
X ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
H ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

Foto 3R

- Ponedjeljak. Hom. Aug. (Mt 25, 31) *Egda že pridet' s(i)nb č(lo-
vč̣)ski v' velič'stvi svoem'*. BRV.
- 110a Utorak. Hom. Aug. (Mt 21, 10) *I egda vnidoše v crkṿ. počeše
izgoniti vse prodajučee*. BRV.
- 110c Srijeda. Hom. Aug. (Mt 12, 38) *Siě ēže ot s(ve)t(a)go e(van)-
j(eli)ě rečena sut*. BRV.
- 111b Četvrtak. Hom. Orig. (Mt 15, 21) *Bratie gl(agol)et ktoljubo ot
vaṣ stvorih grēhi*. BRV.
- 112a Petak. Hom. Aug. (Iv 5, 1) *Něst' divno ašce B(og)̣ tvorit' zna-
meniě*. BRV.
- 112d Subota. Hom. Leon. (Mt 17, 1) *Čtenie milěiši eže niščim tě-
lesem'*. BRV, BR.
- 113b Nedjelja druga posta. Gen. 27, 1—19; Slovo Iv. Zlat. *Nošaše
Revēka blizncu v črēvē*. Hom. Ambr. (Mt 17, 1) *Glagolju že
vam vistinu sut eteri svdē stoeči*. BRV.
- 117a Ponedjeljak. Hom. Aug. (Iv 8, 21) *Gl(agol)al' est' G(ospod)̣ k
Ijuděom reki*. BRV, BR.
- 117d Utorak. Hom. Jer. (Mt 23, 1) *Počto krotkago i počto bl(a)go-
detnago G(ospod)a iskušahu parisěi*. BRV, BR.
- 118c Srijeda. Hom. Ambr. (Mt 20, 17) *Smotrimo est' čto mati s(i)nu
Zavěděovu*. BRV, BR.
- 119c Četvrtak. Hom. Grg. (Lk 16, 19) *V sloveseh svetago evanjeliě*.
BRV.
- 120c Petak. Hom. Ambr. (Mt 21, 23) *Ispl'niti različstviě nazname-
nanih*. BRV, BR.
- 121c Subota. Hom. Ambr. (Lk 15, 11) *Vidiši li da b(o)žstvena dědina*.
BRV, BR.
- 122c Nedjelja treća posta. Gen 37, 2—11. Slovo Iv. Zlat. *Posilaše se
ot Ėkova oca svetěišago*. BRV. Hom. Jer. (Lk 11, 4) *Ṭgda
privoden' bis(i) k Is(us)u bēsni*. BRV.
- 126b Ponedjeljak. Slovo Aug. *G(ospod)̣ B(og)̣ naṣ̌ ne hotě niko-
gože nas pog(u)biti*. BRV.
- 127a Utorak. Hom. Jer. (Mt 18, 15) *Počto ego pokaraši. Ėko ti skr'-
biši*. BRV, BR.
- 128a Srijeda. Hom. Jer. (Mt 15, 1) *Divno bezumie parisěi i knižnik'*.
BRV, BR.
- 128c Četvrtak. Hom. Ambr. (Lk 4, 38) *Rasmotrite bratiě milěiša
milosr'die*. BRV, BR.
- 129c Petak. Hom. Aug. (Iv 4, 5) *Běše že on'dě vrut'k' Ėkoṿ*. BRV,
BR.
- 130c Subota. Hom. Aug. (Iv 8, 1) *V goru ubo maslinskuju. v goru
mura*. BRV, BR.
- 131d Nedjelja četvrta posta. Izl 3, 1—22; 4, 1—13. Slovo Iv. Zlat. *Stoěše
Moisěi na gorě ne oružiem'*. BRV. Hom. Aug. (Iv 6, 1) *Ču-
desa ēže stvori G(ospod)̣*. BRV, BR.

- 137c Ponedjeljak. Hom. Aug. (Iv 2, 13) *Čto slišasmo br(a)tiě se crkv' ona obraz běše.* BRV, BR.
- 138c Utorak. Hom. Aug. (Iv 7, 14) *Onъ iže skrven' učaše.* BRV, BR.
- 139b Srijeda. Hom. Aug. (Iv 9, 1) *Mimogredi Is(us)ъ vidě č(lově)ka slěpa.* BRV, BR.
- 140b Četvrtak. Hom. Aug. (Lk 7, 11) *Sie město kъ oboei m(i)l(o)sti obiluet'.* BRV, BR (Ambrozije!).
- 141b Petak. Hom. Aug. (Iv 11, 1) *Ot višnago čtenieš pomeněte se.* BRV, BR.
- 142b Subota. Hom. Aug. (Iv 8, 12) *Čto n(i)ne reče G(ospod)ъ. Az' esm' svěťb miru.* BRV, BR. Vespere, himan *Horugi silna c(ě-sa)reva.*
- 143d Nedjelja peta posta. Matutin, himan *Vspoi žiže.*
- 144 Ovdje je krivo uvezan list koji nedostaje između 80 i 81 lista. a: *[pričest]nici esm' strastem'. takože i utěšeniju,* 2 Kor 1, 7; b i c: nečitljivo; d: Hom. Orig. (Mt 8, 23) *Všđšim' vistinu G(ospo)d(e)mъ v korabl'.* BRV. (Tekst pripada četvrtoj nedjelji po Epifaniji.)

L a k u n a.

- 145a *[I reče Gospodъ] kъ mně. Ot lica sěverna raždenut se zblaě... i pokloniše se dělom' ruk svoihъ,* Jer 1, 14—16. Slovo Ambr. *Věste li bratiě ěko egože děla kъždo tvorit'.* BRV. Hom. Grg. (Iv 8, 46) *Misliti podobaem' br(a)tiě milěiša. kolika estъ krotost b(o)žiě.* BRV, BR. Laude, himan *Ophodnimi godinami.*
- 148b Ponedjeljak. Hom. Aug. (Iv 7, 32) *Kako ěmutъ i ošće ne hoteću emu.* BRV, BR.
- 149c Utorak. Hom. Aug. (Iv 7, 1) *G(ospod)ъ n(a)šb Is(u)h(r)st)ъ bě [Bogъ] i č(lově)kъ.* BRV, BR.
- 150b Srijeda. Hom. Aug. (Iv 10, 22) *Ponovlenieš prazdnik' běše. posvećenieš crkve.* BRV, BR.
- 151b Četvrtak. Hom. Grg. (Lk 7, 36) *Misleću mně ot Mariine pokore.* BRV, BR.

L a k u n a

- 152a [Petak] Nastavak hom. Aug. (Iv 11, 47): *[mi]slite ako bole estъ vamъ da edin č(lově)kъ... Incipit prema I. vrb. brev.: Arhierěi i parisěi meždju soboju věcahu.* BRV, BR.
- 152b Subota. Hom. Aug. (Iv 8, 31) *Egda c(esa)rъ pravdi sedet' na přestolě.* BRV.
- 153d Cvjetna nedjelja. Jer 2,31—37; 3, 1—5; Slovo Leon. *Pisanie evrěiskago ishota (!) i slovesa taini.* BRV. Hom. Ambr. (Mt 21, 1) *Krasněe že ostavlъ Ijuděe.* BRV, BR.

L a k u n a

- 157a Ponedjeljak. Hom. Aug. (Iv 12, 1) *Da ne mněli bi č(lově)ci blazn' suć stvoren.* BRV, BR.

- 158d Utorak. Slovo Aug. *Ot g(ospod)a i sp(a)sitela . . . prězde mnogo vr(ě)men(e) pr(oro)kovano estv. BRV.*
- 160b Srijeda. Slovo Ambr. *Čtem' ěko H(rěst)v grěhi n(a)še ponese. BRV.*
- 162a Veliki četvrtak. Lam 1, 1—22; 2, 1—7; *Ot pravleniě s(veta)go Avg(u)st(ina) b(i)sk(upa). Usliši B(ož)e m(o)l(i)t(a)vъ moju. BRV, BR. I Kor 11, 20—32; 12, 1—11.*
- 169d Veliki petak. Lam 2, 8—20; 3, 1—20 (slobodan prijevod) *Ot iznetiě s(veta)go Avg(ustina) [. . .]. Zaščitil me [esi] ot sьnma zlobivihv. BRV, BR. Hebr 4, 11—16; 5, 1—6, 7—13.*
- 174c Velika subota. Lam 3, 22—4, 9 (skraćeno!); 5, 1—16; *Iznetie s(veta)go Avgustina vr'hu ps(al)ma. Pristupit' č(lově)kv v sr(ě)dcе gluboko. BRV, BR. Hebr. 9, 11 (prekida se tekst, jer je slijedeći list [177] otkinut; ostao je samo na vrhu komadić na kome počinje biblijsko čitanje).*
- 178a [Uskrs, matutin; nema početka] Hom. Grg. (Mk 16, 1) *Mnozě-mi [vamъ vistinu] bratie milěiša [?pro pišanie gl(agol)ati obikv. BRV.*
- 181d Uskrsni ponedjeljak. Hom. Grg. (Lk 24, 13) *V vsed(v)nněi čvsti vam' br(a)tie usilujućem. BRV.*
- 182d Utorak. Slovo Aug. *Paska H(rěsto)va br(a)tie milěiša c(ěsa)r-stvo n(e)b(e)sko est'. BRV.*
- 183c Srijeda. Hom. Grg. (Iv 21, 1) *Čt(e)nie [svetago] e(van)j(eli)ě eže nine v vaši [uši] čteno est'. BRV, BR.*

L a k u n a

- 184a [Četvrtak, nastavak]: *[onogo] že vzeta věrovaše . . . , Hom. Grg. (Mt, 26, 16). Incipit prema I. Vrb. brev.: Mariě M'gdalena eže běše v gradě grěšnica. BRV.*
- 184a Petak. Slovo Ambr. *Slišaste br(a)tie milěiša ěko s(ve)tie ženi. BRV.*
- 184d Bijela subota. Hom. Grg. (Iv 20, 1) *Prělomlen dlęgoju tugoju. BRV. Vespere, himan K večeri agnca.*
- 186c *Neděle na oktabu pьski. Matutin, himan C(ěsa)ru v(ě)čni G(ospod)ni. Dj 1, 1—14. Slovo Leon. Udrži s(ve)tost vaša. BRV. Hom. Grg. (Iv 20, 19) Prvvi čt(e)niě sego evanj(e)lskago uprosъ. Laude, himan Zora s(ve)ta prosvěćает se.*
- 189d Ponedjeljak. Dj 1, 15—26.
- 191c Utorak. Dj 2, 1—13.
- 192a Srijeda. Dj 2, 14—21.
- 192b Četvrtak. Dj 2, 22—36.
- 193a Petak. Dj 2, 37—47.
- 193c Subota. Dj 3, 1—16.
- 194b Nedjelja po oktavi Uskrsa. Otk 1, 1—20; 2, 1—3. Hom. Grg. (Iv 10, 11) *Slišaste br(a)tie vzljublena. BRV, BR.*

- 197c *V proste dni.* Otk 2, 4—28; 3, 1—2.
- 199b *Nedjelja druga po oktavi Uskrsa.* Otk 19, 11—21; 20, 1—15. Hom. Aug. *Siě g(ospodŕ)na sl(o)vesa iděže gl(agol)et'.* BRV.
- 201c *Ponedjeljak.* Otk 21, 1—8.
- 202a *Utorak.* Otk 21, 9—16.
- 202b *Srijeda.* Otk 21, 17—25.
- 202d *Āetvrtak.* Otk 21, 26—27; 22, 1—6.
- 203a *Petak.* Otk 22, 7—14.
- 203b *Subota.* Otk 22, 14—20.
- 204a *N(e)d(ě)le 3. po okt(a)bě p(a)ski Ātut se kn(i)gi kanoĀ'ke (!) do vznesenieě. Āti kn(i)gi ep(isto)lie Ēkova ap(osto)la.* Jak 1, 1—17; 2, 1—7. Hom. Aug. (Iv 16, 5) *Āesto is poĀetka svoego prop(o)-v(ě)danieě G(ospodŕ).*
- 206d *V proste dni Ātut se ep(isto)lie Petrovi.* Ponedjeljak. 1 P 1, 1—9.
- 207a *Utorak.* 1 P 1, 10—21.
- 207c *Srijeda.* 1 P 1, 22—25; 2, 1—7.
- 208a *Āetvrtak.* 2 P 1, 1—14.
- 208c *Petak.* 2 P 2, 15—21; 2, 1—3.
- 209a *Subota.* 2 P 2, 4—14.
- 210a *N(e)d(ě)le 4. po okt(a)bě p(a)ski Āti Āt(e)na ot ep(isto)lie Iv(a)-na ap(osto)la.* 1 Iv 1, 1—10; 2, 2—22. Hom. Aug. (Iv 16, 23) *G(ospodŕ)na sl(o)vesa nine siě poloĀena sutŕ.* BRV, BR.
- 211d *V proste dni Ātet se druga ep(isto)liě i treta Iv(a)na i Ijudi.* Ponedjeljak. 2 Iv 1, 1—13.
- 212b *Utorak.* 3 Iv 1—15.
- 212d *Srijeda.* Jd 1—11.
- 213b *Vigilija Uznesenja. Vespere, himan Is(us)e iskuplenie naěe.*
- 213d *Uznesenje. Matutin, himan VěĀni c(ěsa)ru viĥni . . . Āt(e)na tri Āti ot Děěni ap(osto)lskih'. Prŕvoe ubo sl(o)vo stvo[rihŕ]. iĥĀi na okt(a)bu paski. Slovo Aug. Sp(a)ritel n(a)ĥŕ vzljubleni br(a)t(ie) vzide na nebesa.* BRV. Hom. Grg. (Mk 16, 14) *EĀe vskrsenie G(ospodŕ)ne uĀ(e)n(i)ci lěnostně věrovaĥe.* BRV, BR. *Na laudama himan Is(u)se iskuplenie (samo poĀetak!).*
- 218a *Kroz oktavu Uznesenja do Duhova. Slovo Leon. Po bl(a)Ā(e)-nom i prěslavnom vznesenie.* BRV, BR.
- 219d *Nedjelja kroz oktavu Uznesenja. Slovo Aug. Vzljubleni vsa eĀe G(ospodŕ) n(a)ĥŕ Is(u)h(rŕst)ŕ v sem' mirě pod slabostiju n(a)ĥeju.* BRV. Hom. Aug. (Iv 15, 26) *B(og)ŕ Is(us)ŕ v sl(o)-vesěh' eĀe gl(agol)al' est' uĀ(e)n(i)k(o)m svojim'.* BRV, BR.
- 221c *Vigilija Duhova. Hom. Aug. (Iv 14, 15) Sliĥaste [bratie milěi-ĥa] v sem' Ātenie evanjelsĀěem G(ospodŕ)a gl(ago)ljuĀa.* BRV. *Vespere, himan Pridi tvorĀe.*

- 223a Duhovi. Matutin, himan *Juže H(r̂st)̂ nad zvězdi vzide*. Hom. Grg. (Iv 14, 23) *Ljubo est' nam' br(a)tje milěiša ev(a)n(j)e- ě sego čtenie*. BRV, BR. Laude, himan *Blažena n(a)m̂ radost'*.
- 225d Ponedjeljak. Hom. Aug. (Iv 3, 16) *Ěkože Moiseši vznese zmiju v pustini*. BRV.
- 226d Utorak. Hom. Aug. (Iv 10, 1) *G(ospod)̂ ot stada s(ve)tago svoego i ot vrat'*. BRV.
- 227c Srijeda. Hom. Aug. (Iv 6, 44) *Čto est' niktože mozet' priti k̂ mně*. BRV.
- 228d Četvrtak. Hom. Ambr. (Lk 9, 1) *Kacēm podobaet' biti iže [blagověstujut']*. BRV, BR.
- 229a Petak. Hom. Ambr. (Lk 5, 17) *Ne prazdna sego trepetlivago ni utruždena lěkariě est'*.
- 230a Subota. Hom. Ambr. (Lk 4, 38) *Velie přemilosrdie sp(a)sitela*. BRV, BR. Vespere. *An(tiponi) v' čast' s(ve)tje troice*. Himan *O svēte b(la)ž(e)na troice*.
- 231a [Presveto Trojstvo]. Matutin, himan *Hvalu troici vzglašam*. Slovo Aug. *Věruei v s(ve)tuju troicu*. BRV. Hom. Aug. (Iv 15, 26) *B(og)̂ Is(us)̂ v slovesěh' eže gl(agol)al' est'*. BRV. (v. list 232d!). Laude, himan *O(t̂)če s(ve)ti m(i)l(o)sr'di*.
- 234b Srijeda po oktavi Duhova. V *n(a)v(e)č(e)rě s(ve)t(a)go těla H(r̂sto)va*. Vespere, himan: *Vspoi ezik sl(a)vnago těla*.
- 235c [Tijelovo]. Matutin, himan *Čb̂stnim' prazdnikom̂. O bezměrna b(o)žič go[?] blagosti*. BRV, BR. 6 lekcija. Hom. Aug. (Iv 6, 56) *Vědimo ubo est' bratiě ěko ědeniě i pitiě želějut ljudi*. BRV. Laude, himan *G(ospod)̂i živote ot višnih*.
- 239c [Kroz oktavu Tijelova] Pačetak čitanja nečitljiv; [přehode] *ot sego mira k̂ o(t̂)cu . . .*; incipit, prema Vat. Slavo 19, 1. 131^v: *Ur'ban b(i)sk(u)pb̂ r(a)b̂ r(a)bov̂ b(o)žiĥ*.
- L a k u n a.
- 240a [Nedjelja prva po Duhovima]. [*... glagole*]mo *mimoidut'. ne t̂gda rečemo*, iz hom. Aug. (Lk 6, 36). Incipit, prema I. vrb. brev.: *Vnemlěte bratiě sie m(i)l(o)srđie i sud' m(i)l(o)sr'dič*. BRV. Laude, himan *Se juže noči tnit se sěn*.
- 240d *Navěšćamo da n(e)d(ě)lne dni i v proste čtut se čt(e)na ot knig c(ěsa)rskiĥ daže do kalendi avgusta. V proste dni*. 1 Kr 2, 11—36; 3, 1—11.
- 243c 2 Kr 1, 1—27; 2, 1—23.
- 245d 3 Kr 1, 1—41.
- 247d 4 Kr 1, 1—18; 2, 1—9.
- 249b [Nedjelja druga po Duhovima]. Hom. Grg. (Lk 14, 16) *Siě ras-toěti se meždju soboju*. BRV, BR.
- 250a Nedjelja treća po Duhovima. Hom. Grg. (Lk 15, 1) *Teplotno vrěme eže tělesi moemu velmi protivno est'*. BRV. (BR ispušta prvu lekciju).

- 250d Nedjelja čtvrtá po Duhovima. Hom. Ambr. (Lk 5, 1) *Vlězz (!) že v' edinu plav' ēže běše Simunova.* BRV.
- 251b Nedjelja pětá po Duhovima. Hom. Aug. (Mt 5, 20) *Razvě edinu mǎnšū onu zapověď.* BRV.
- 251d Nedjelja šestá po Duhovima. Hom. Ambr. (Mk 8, 1) *Potom' egda ona cr(ǔ)kvǔ ēže piću priēt'.* BRV, BR.
- 252c Nedjelja sedmá po Duhovima. Hom. Orig. (Mt 7, 15) *Eže G(ospod)ǔ toli sp(a)sitelǔ n(a)šǔ malim' široki i prostrani put' imenova.* BRV.
- 253b Nedjelja osmá po Duhovima. Hom. Jer. (Lk 16, 1) *Raspačatelnó est' kto est' pristavnik.* BRV.
- 254a Nedjelja devětá po Duhovima. Hom. Grg. (Lk 19, 44) *Čt(e)nie s(ve)t(a)go e(van)j(eli)ě bratie m(i)lěiša kratkimi sl(o)vesi přeteći hoću.* BRV.
- 254c Nedjelja desětá po Duhovima. Hom. Aug. (Lk 18, 9) *Parisěi že gl(agol)aše siko. něsm' ěko pročī č(lově)ci.* BRV, BR.
- 255b Nedjelja jedánaesta po Duhovima. Hom. Bed. (Mk 7, 31) *Eže imat d(u)hovno smotrenie.*
- 256a Nedjelja dvánaesta po Duhovima. Hom. Ambr. (Lk 10, 13) *V čt(e)ni semǔ tlǔkuet se oni iže emu plǔni zakona.* BRV.
- 256d Nedjelja trínaesta po Duhovima. Hom. Aug. (Lk 17, 11) *Deset' gubavih' eže G(ospod)ǔ tako očisti.* BRV, BR.
- 257c [Nedjelja četrnáesta po Duhovima]. Hom. Ambr. (Mt 6, 24) *Ne mozěte pečalni biti d(u)šami vašimi.* BRV.
- 258a Nedjelja pětánaesta po Duhovima. Hom. Aug. (Lk 7, 11) *Junoše onogo vskrěšenago radovala se est' mati vdova.* BRV, BR.
- 258c Nedjelja šestánaesta po Duhovima. Hom. Ambr. (Lk 14, 1) *Iscělenie idropik' vodni nedug.* BRV, BR.
- 259b Nedjelja sedámnaesta po Duhovima. Hom. Iv. Zlat. (Mt 22, 34) *Sǔbraše se da množǔstvom' premogut.* BRV.
- 260a Nedjelja osámnaesta po Duhovima. Hom. *Iv(a)na b(i)sk(u)p(a)* (Mt 9, 1) *H(rǔst)ǔ v č(lověč)skih' děěnih' b(o)žǔstvenie taini.* BRV, BR (Petar Krizolog!).
- 260b [Nedjelja devětánaesta po Duhovima]. Hom. Grg. (Mt 22, 1) *Glavu čt(e)niě evanjelskago.* BRV. BR ispušta prvu i drugu lekciju!
- 261a Nedjelja dvadesětá po Duhovima. Hom. Grg. (Iv 4, 46) *Čt(e)nie s(ve)t(a)go ev(a)nǔj(eli)ě eže n(i)ne slišaste.* BRV, BR.
- 261d Nedjelja dvadesět prvá po Duhovima. Hom. Aug. (Mt 18, 23) *Vǔzvěšćacet' G(ospod)ǔ podob'stvo velmi strašno.* BRV.
- 262b [Nedjelja dvadesět druhá po Duhovima]. Hom. *Iv(a)na b(i)sk(u)p(a)*. (Mt 22, 15) *Vsaka zloba podavit se někǔgda računom' istinnim'.* BRV.
- 263a Nedjelja dvadesět třetá. Hom. Jer. (Mt 9, 18) *Osmo znamenie est' v nemže knez vskrěsiti prosi dešćer svoju.* BRV, BR.

- 263d Nedjelja dvadeset četvrta. Hom. *Iv(a)n(a) erěš* (Mt 24, 15). *Egda hočem da na zuměnie* (!, I. vrb. također; vjerojatno: *na rozuměnie* — ad intelligentiam) *privlěčem se*. BRV, BR.
- 264c *N(e)d(ě)le 3. m(ě)s(e)cъ avg(u)stъ kladut se kn(i)gi Solomune pritče Eklesiěsta Prěmudrosti i Eklesiěstika i čtut se daže do s(e)kt(e)bra. Počenjut Pritče Solomune. Izr 1, 1—33; 2, 1—22; 3, 1—18.*
- 267d Prop (Eklezijastes) 1, 1—18; 2, 1—26; 3, 1—22; 4, 1—17; 5, 1—19; 6, 1—19; 7, 1—24.
- 272d Mudr 1, 1—16; 2, 1—24; 3, 1—18; 4, 1—20; 5, 1—24; 6, 1—27.
- 277c Sir (Eklezijastik) 1, 1—13; 2, 1—22; 3, 1—34; 4, 1—36; 5, 1—18; 6, 1—16.
- 281d *N(e)d(ě)le prve m(ě)s(e)ca sekt(e)bra pokladajut se knigi Iovle. Job 1, 1—22; 2, 1—13; 3, 1—12.*
- 286b *N(e)d(ě)le trete m(ě)s(e)ca s(e)kt(e)bra pokladajut se knigi i čtut se 1 n(e)d(ě)lju za 8 d[ni]. Tob 1, 1—3, 6.*
- 289c *N(e)d(ě)le 4. m(ě)s(e)ca sektebra kladut se knigi Juditi. i čtut se za ednu n(e)děljju osm' dni. Jdt 1—5; 6, 1—10, 12—21; 7; 8, 1—20, 22—24, 28—34; 9, 16.*
- 299a *Počenju kn(i)gi Estori. Čti sice. Est 1, 1—11.*
- 300a *N(e)d(ě)la prva m(ě)s(e)ca s(e)kt(e)bra... V siju noć' kladut se knigi mahaběiske prve. a druge kn(i)gi za druge dvě n(e)-d(ě)l(ě). Počenju knigi pr've. 1 Mak 1, 1—20; 7, 1—17; prepričan odlomak o Matatiji i Judi Makabejcu.*
- 303d *Počenu 2. kn(i)gi m(a)h(a)b(ěi)ske. 2 Mak 1, 1—5; odlomak o Nehemiji, Isusu Sedekovu i gradnji hrama; 1, 7—16.*
- 303d *N(e)d(ě)le prvo v [...]. Prekida se tekst.*
- L a k u n a.
- 304a (Ezekijel, nastavlja se) Ez 3, 2—4; 3, 8—22, 22—27 (slobodan prijevod); 4, 1—5 (slobodan prijevod).
- 305d *N(e)d(ě)le 3. meseca noembra kl(a)duť se kn(i)gi Daniela pr(o)-r(o)ka i čtut se za 8 d[ni]. Dn 1, 1—21; 2, 1—4*
(L a k u n a nakon lista 306?); 2, 26—49.
- 308a *N(e)d(ě)le 4. pokladajut' se kn(i)gi pr(o)r(o)k(o)vъ. Mesecъ-noebrъ. Oz 1, 1—11; 2, 1—9.*
- 308d *Oila. J1 1, 1—3; tekst se prekida.*

2. Napomene o pismu i jeziku

Tekst brevijara pisan je u dva stupca, u svakom po 29 redaka. Dobro se razlikuju dvije veličine slova: glavnina je teksta pisana većim slovima, a manjima su pisani antifonalni dijelovi (antifone, rezponzoriji). Rubrike, početna slova rečenica i inicijali pisani su crvenom bojom.

Brevijar je, najvjerojatnije, pisalo bar pet različitih pisara. Za prvu ruku (A, od početka do lista 89) karakteristična su ujednačena, razmjerno niska i dosta široka slova. Od tipičnih oblika u ovom dijelu kodeksa možemo spomenuti *d* s malo podignutom gornjom spojnicom, nisko spušten lijevi dio slova *k*, tupo *c*, zatim *č*, *s* izrazito lomljenim desnim bokom, slovo *ju* s izduženom donjom spojnicom i dr. Ima kolebanja u oblikovanju pojedinih slova. Tako već u ovom dijelu tu i tamo susrećemo npr. oštro *c* ili otvoreno *k*. U ovom dijelu kodeksa, na l. 85^r, u kratici *čti* (= *čtenie*) nalazimo u tri navrata miješanje glagoljice i ćirilice; osim toga ćirilsko *č* ima čašicu tako stiliziranu kao da je pojednostavljen gornji dio glagoljskoga *č*, *s* jednom poprečnom vodoravnom spojnicom, a stijenke čašice spuštaju se ispod razine spojnice, dok su gore zbližene.

Drugoj ruci (B) pripadaju listovi od 90 do 200 (izuzev, dakako, na krivome mjestu uvezani list 144 koji pripada prvoj ruci). Slova nisu tako ujednačena s obzirom na visinu i sitnija su negoli kod prve ruke. Za ovu ruku tipično je oštro *c*, vrlo širok gornji dio slova *č* kod kojega kao da desni bok nije lomljen, izdužena slova *g* i *h*, duboko spuštena spojnica kod slova *v* a podignuta kod slova *d*; kod slova *l* gornji je dio gotovo u obliku trokuta. Po općem dojmu ovo je najjarhaičniji dio kodeksa s obzirom na paleografske osobine.

Treća ruka (C) pisala je vrlo malo teksta, od lista 201 do 210. Za nju su karakteristična vrlo visoka, izdužena, na desno nagnuta slova. To je svakako najneugledniji dio kodeksa. Tekst od lista 211 do 238 pisala je, čini se, opet druga ruka (B). Od lista 239 do 292 počinje nova ruka (D), koja u početku kao da imitira pisanje ruke B u obliku slova, ali tekst je ovdje zgusnutiji. Inače, rubrike, početna slova i inicijali nisu više pisani crvenom bojom, nego su ispisani crnom bojom, a praznine su onda ispunjene crvenom. Zadnji dio kodeksa, od lista 293 do kraja, pisala je nova ruka (E), u oblicima slova bliska ruci A, ali su slova razmjerno veća i općenito uglatija. Od pojedinih slova ovdje je karakteristično otvoreno *k*, zatim *c* s ravnom, širokom osnovicom. Slova su zgusnuta, s vrlo malim prazninama između pojedinih znakova. Po paleografskim osobinama ovo će biti najmlađi dio kodeksa, možda čak nastao znatno poslije ostaloga teksta.

Od znakova starine moramo istaknuti stari poluglas (list 58d, 82a, 88a, 160d, 177a, 253a), zatim čestu upotrebu znaka *ī* samostalno na početku riječi i u ligaturama *īž*, *žī*, *īl*, pa granato *m* također u ligaturama (*ī* i *m* osobito često u dijelu koji je pisala ruka B). Prema osobinama pisma možemo naš kodeks smjestiti u sredinu

XIV. st. U prilog tome govore i vrlo jednostavni inicijali, izvedeni najčešće u nekoliko osnovnih poteza. Neki su inicijali latinski (npr. B, 1. 41^r) ili neuspjela imitacija latinskih inicijala (npr. N, 1. 40^r). — Dio koji je pisala ruka E svakako je znatno mlađi; nijedan od starijih znakova u njemu ne susrećemo (ligatura *ml* dolazi samo u mlađem obliku!).

S obzirom na grafiju treba istaknuti razmjerno dosljednu upotrebu znaka *jat* na etimološki opravadnim mjestima. Refleks *e* nalazimo samo u nekim riječima (*svedoki* 15^v i sl., *svedočstvo* 15^v, *v sredu* 16^r...; prefiks *prě-* češće je pisan *jatom* negoli refleksom *e*). Ikavizama nema. Vokalizacija poluglasa nije česta. Na mjestu poluglasa u sredini riječi redovito stoji znak za poluglas ili apostrof, ili se naprosto ne bilježi ništa; usp. gore *svedočstvo*. Refleks *a* umjesto poluglasa dolazi dosta rijetko, a refleks *e* — osim slučajeva *dešći*, *semrt* i sl. kakvih ima u svim kodeksima — u riječi *taenství* 46^r, *taen'stvo* 47^v, 48^r (usp. *taen*, gen pl. u Ill. 4, 216^v). Pisanje hiperkorektnog poluglasa mjesto etimološkog *a* ograničeno je na nekoliko riječi: *pstir*, *nrrod* i dr. Neobično je da već ovdje nalazimo slučajeve da se *j* na početku riječi piše *đervom* (*jel bi* 39^r, 48^v). Još je neobičnija zamjena znaka *šta* znakom *đerv*: *se osuđeno be vejem* 30^v, *upraviše veje* 42^r, *izidoše protivu im' prajnici* 295^r, Jdt 6, 8; druga dva primjera jednaka su i u I. vrb. brevijaru, a Vajs je zabilježio također primjer: *stvoreno est' ubo dl̄go raĵenie*, mjesto *raćenie* — *concertatio*, iz 2 Kr 3, 1, no Padovanski brevijar nema toga teksta.¹² U cjelini uzeto, slaganje između Padovanskog i I. vrb. brevijara toliko je da ono što je o jeziku i o grafiji I. vrbničkog brevijara napisao Vajs vrijedi i za Padovanski brevijar, najčešće u identičnim primjerima.¹³ Od lokalnih osobina, koje Padovanski brevijar vežu uz vrbničko-omišaljsko područje, spomenimo upotrebu upitnoodnosne zamjenice *če* (opet, dakle, refleks *e*): *i n(i)ne če mně est'* 21^r, *če est eže roditi se* 22^v. I ta je pojava poznata, među liturgijskim tekstovima, iz I. vrb. brevijara.¹⁴

Srodnost našega kodeksa i I. vrb. brev. vidi se također u homiletskom sastavu. Biblijska su čitanja u Padovanskom brevijaru nešto kraća, međutim, riječ je o istoj redakciji tekstova. Jednak je također smještaj himana na matutinu, laudama i vesperama običnih dana kroz godinu. U oba brevijara ti su himni raspoređeni po pojedinim danima kroz drugi tjedan po Epifaniji (Padovanski:

¹² isto, str. 16.

¹³ isto, str. 4—21.

¹⁴ isto, str. 9.

66^r—82^r; I. vrbnički: 63^r—76^v). Inače, u glagoljskim su brevijarima ovi himni raspoređeni ili po psaltiru, ili se nalaze zajednički na jednome mjestu (npr. u Dragučkom brevijaru)¹⁵. Veće su razlike u sastavu Padovanskog i I. vrb. brevijara samo na dva mjesta: I. vrbnički nema mlađih oficija na prvu nedjelju po Duhovima (Presveto Trojstvo) i na blagdan Tijelova. Po tome je, dakle, Padovanski brevijar mlađi, ali po svemu sudeći u ostalom dijelu prepisni su iz istog izvora.

Homilijar je, uz izuzetke koje ću spomenuti, identičan s obzirom na izbor homilija. Osim već navedene razlike što I. vrb. brev. nedostaju mlađe lekcije na blagdane Presvetog Trojstva i Tijelova, razlika je u homiliji na blagdan Nevine dječice (28. prosinca); I. vrb. brev. ima homiliju Bede Časnoga *O semr'ti předraži* (41^r), a u dva se slučaja razlikuju samo počeci homilija: u utorak poslije pete nedjelje posta (139^r) I. vrb. ispušta jedan odlomak i počinje: *Ne iskaše bo što stvoril bi*, a u uvodnim rečenicama razlikuje se i homilija na 20. nedjelju po Duhovima (incipit: *Sb vistinu c(ě-sa)r' mužb*, 220^v).

Premda ćemo se sudbinom homilijara, posebno prijevodom homiletskih tekstova na našem tlu, pozabaviti drugom zgodom, već sada se može reći da je zadatak za naše prevodioce bio izvanredno težak. Poteškoću je moralo zadavati posebno nedovoljno poznavanje latinskog jezika, pa ćemo naći prijevode — da ostanemo samo pri incipitima koje smo već naveli — kao što su: *Čtenie milěiši eže ni šćim' tělesem*... — Evangelica lectio quae *per aures corporis* (dakle, mjesto *per aures* — *pauperes*) ili: *Potom' egda ona cr(ě)-kvb eže piću přičt'*... — Postequam illa quae Ecclesiae *typum* accepit, gdje je *typum* shvaćeno kao *cibum*, ili: *Glavu čt(e)niě evanjelskago* — *Textum* evangelicae lectionis (latinsko *textus* zamijenjeno talijanskim *testa*). Naći ćemo, međutim, odlomaka kao što je ovaj nasumce odabrani: *Č(lově)kb ubo pade grbdo, snide B(og)b m(i)l(o)srdno. Pade č(lově)kb pretužno, snide B(og)b přém(i)-l(o)srdno. Pade č(lově)kb oholestiju, snide B(og)b slabostiju* (49^r), gdje nije teško prepoznati Augustinov retorički stil.

4. Zaključak

Padovanski hrvatskoglagojski brevijar pripada među starije naše sačuvane brevijare. Potječe vjerojatno iz sredine XIV. st.

¹⁵ Vj. Štefanić, Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije I. Zagreb 1969, str. 119.

(osim zadnjega dijela koji je mlađi). Po nizu osobina srodan je I. vrbničkom brevijaru. Šteta je što se zbog oštećenosti, nepotpunosti i slabe čitljivosti neće moći u istraživanjima onoliko iskoristiti kao drugi brevijari.

Zusammenfassung

KROATISCH-GLAGOLITISCHES BREVIER AUS PADUA

Das neuentdeckte kroatisch-glagolitisches Brevier wurde vor einigen Jahren in Venedig gekauft; jetzt bewahrt man es an der Philosophischen Fakultät in Padua auf. Der Kodex hat 308 Pergamentblätter und er beinhaltet nur das Proprium de tempore. Am Anfang und am Ende des Kodex fehlen einige Blätter, aber selbst im Kodex fehlen auch an einigen Stellen ein der zwei Blätter. Auserdem wurde der Kodex von der Feuchtigkeit ziemlich beschädigt und deshalb ist er teilweise unleserlich. In der Inhaltsübersicht haben wir nicht nur auf die biblischen Perikope aufmerksam gemacht, sondern auch auf die Homilien und die Hymnen. Betrachtet man das Brevier im bezug auf den Homilieninhalt so ist der unsere sehr mit dem lateinischen Brevier, das im Jahre 1521 in Venedig gedruckt wurde, verwandt (Breviarium de Camera secundum morem S. Romane Ecclesie... Impressum Venetiis, in Aedibus Gregorii de Gregoriis. MDXXI). Diese Angabe ist besonders wertvoll, da sie uns das Muster, nach dem die kroatisch-glagolitische Uebersetzung der Homilien in Proprium de tempore vorbereitet wurde, aufweist; dieses Muster war eine der Vorlagen des erwähnten gedruckten Breviers aus Venedig. Das glagolitische Brevier aus Padua gehört den paläographischen, graphischen und sprachlichen Merkmalen nach, zu den älteren kroatisch-glagolitischen Brevieren und stammt wahrscheinlich aus der Mitte des XIV. Jhd. (an einigen Stellen findet man z. B. das ältere Zeichen für den Halbvokal). Dem Text nach, ist das Brevier sehr dem I. Brevier aus Vrbnik verwandt; von diesem unterscheidet es dadurch, dass es das jüngere Officium für die Feiertage der Dreieinigkeit und des Fronleichnams hat, die das I. Brevier aus Vrbnik nicht hat. Leider sind die Möglichkeiten der Nutzung des Breviers aus Padua für die wissenschaftlichen Untersuchungen im grossen Masse vermindert, da das Brevier beschädigt ist.

SLOVO

27

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG INSTITUTA U ZAGREBU

ZAGREB 1977

S L O V O

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG INSTITUTA
»SVETOZAR RITIG«

Izlazi 1 put godišnje

UREDNIŠTVO: 41103 ZAGREB, DEMETROVA 11

BR. 27

Urednički odbor:

ANICA NAZOR,
MARIJA PANTELIĆ, JOSIP TANDARIĆ

Glavni i odgovorni urednik:

ANICA NAZOR

Korektori:

ALOJZ JEMBRIH, JASNA VINCE

Tisak: Štamparski zavod »Ognjen Prica«, Zagreb, 1978.